

ÚSVIT

LEPŠÍ SVET NIE JE PRE KAŽDÉHO

FILM MATĚJA CHLUPÁČKA

SYNOFSA

V roku 1937 prichádza do podtatranského mesta Svätý Jur riaditeľ továrne so svojou ženou, aby tu podľa vzoru baťovského Zlína vybudovali moderné priemyselné mesto. Ich plány však naruší znepokojujúci nález mŕtvoly v areáli továrne. Ide o telo novorodenca s mužskými aj ženskými pohlavnými orgánmi.

Prípado presahuje možnosti miestnych žandárov, podlieha maximálnemu utajeniu a na scénu prichádza tajná polícia. Zdá sa však, že jediným človekom, ktorý chce záhadu naozaj vyriešiť a nájsť odpoveď, je tehotná manželka riaditeľa továrne. Tá pri pátraní narazí na nečakané prekážky vrátane množstva predsudkov...

INFO

RÉŽIA: Matěj Chlupáček

SCENÁR: Miro Šifra

HRAJÚ: Eliška Křenková, Miloslav König, Milan Ondrik, Marián Mitaš, Luboš Veselý, Martha Issová, Hampl Ladislav, Richard Langdon, Ján Jackuliak, Judita Hansman, Andrea Bučko, Viktória Petrášová, Zuzana Konečná, Dávid Hartl, Anton Šulík, Martin Šalacha, Ivo Gogál, Peter Oszlík, Ondrej Hraška a ďalší

KAMERA: Martin Douba

ARCHITEKT: Henry Boraros

KOSTÝMOVÁ VÝTVARNÍČKA: Jarmila Dunděrová

MASKY: Lenka Nosková, Martin Jankovič

VFX SUPERVÍZOR: Boris Masník, Universal Production Partners a.s. (UPP)

HUDBA: Simon Goff

STRIH: Pavel Hrdlička

ANIMÁCIA: Diana Cam Van Nguyen

COLOUR GRADING: Natasha Leonnet

ZVUK: Pavel Rejholec, Peter Hilčanský

CASTING: castingbymaja

PRODUKČNÁ SPOLOČNOSŤ: Barletta Productions

KOPRODUCENTI: DNA Production, Česká televízia, innogy, RTVS, Bontonfilm SK

FILM PODPORILI: Státní fond kinematografie, Audiovizuálny fond, Zlínský kraj, Creative Europe MEDIA

DISTRIBÚTOR: BONTONFILM

MEDZINÁRODNÝ SALES A FESTIVALY: LevelK

Na projekte sa podieľali aj uznávaní zahraniční tvorcovia. Autorom hudby je **Simon Goff**, držiteľ Grammy za film **Joker** a seriál **Černobyl**, colour grading mala na starosti **Natasha Leonnet**, ktorá pracovala na oscarovom **La La Lande** alebo filme **Spider-Man: Paralelné svety**. Plagát k filmu vytvorila hollywoodska dizajnérka **Desi Moore**, ktorá má na konte napríklad aj plagát k seriálu **Hra o tróny**, k filmom **Mad Men**, **Dámska jazda** či **Tár**.

Historická dráma **Úsvit** príde do slovenských kín **5. októbra 2023**.

NAPÍSAALI O FILME

„Absolútna bomba! Musíte ho vidieť... Je napínavý a nesmierne ľudský.“
(Britské listy)

„Moderne pôsobiaci český film, sláva!“ (moviezone.cz)

„Je to vizuálna rozkoš, od ktorej sa ťažko odvracia zrak.“ (novinky.cz)

„Nezvyčajný, znepokojivý a zároveň napínavý. Chlupáček dosiahol dojem výpravne ambiciózneho projektu... Úsvit dostáva kozmopolitný nádych, ktorý presahuje zažité formálne postupy spojené so slovenskou kinematografiou.“
(SME)

„Krásna česká dobová dráma. Pútavá (a) nádherne spracovaná.“ (Variety)

„(Film) funguje hlavne vďaka scenáru Slováka Mira Šifru, hereckým výkonom Elišky Křenkovej a Miloslava Königa a originálnej vizualite...“ (Seznam Zprávy)

„Krásna kamera sa vyžíva staromódnom lesku... Je pravdepodobné, že sa (tento film) stane českým kandidátom na Oscara v kategórii zahraničných filmov.“ (The Wrap)

„Elegantne animované sekvencie... Hudba prináša veľký, inovatívny zvuk... Elegantné písmo, (ktoré) odpočítava dni a rozdeľuje dej do kapitol, je jedným z mnohých dizajnových výdobytkov, ktoré sa pohrávajú s dokonalou modernou fázónou, kde má všetko svoje miesto...“ (The Film Verdict)

OBSADENIE

HELENA

ELIŠKA KŘENKOVÁ

Tvrdohlavá – povedal by o nej jej manžel. Nevie, kde je jej miesto – povedali by o nej iné ženy v tomto meste. Problematická – hovoria tí, ktorých začína ohrozovať. A tehotná.

Pochádza z dobrej zlínskej rodiny a vie, čo sa od nej očakáva. Mala sa stať lekárkou, ale odišla spolu s manželom pod Vysoké Tatry, kde uprostred krásnej prírody budujú továreň na umelé vlákna.

Blíži sa termín jej pôrodu a keď sa v areáli fabriky nájde telo novorodenca, premkne ju strach o vlastné dieťa. Čo ak ho zabilo to, čo vyrábajú vo fabrike? A čo ak sa aj jej dieťa narodí takéto?

Zatiaľ čo prvorepubliková kontrarozviedka hľadá sabotérov, Helena začína pátrať po pravde, ktorá nie je príjemná nikomu – najmä nie jej manželovi.

ALDIS

MILOSLAV KÖNIG

Riaditeľ továrne na umelé vlákna, na pleciach ktorého leží obrovská zodpovednosť. Moderný pokrokový muž, ktorý predbehol svoju dobu. Manžel, na ktorého sa dá vždy a za každých okolností spoľahnúť.

O niekoľko dní sa mu splní sen – chystá sa zhromaždenie, kde sa má schváliť rozšírenie továrne. Jeho manželka má krátko pred pôrodom ich prvého dieťaťa, takže konečne bude mať kompletnú rodinu. Stačí ale jeden okamih a nález mŕtveho tela môže znamenať, že príde o to, na čom mu tak záleží.

SASA

RICHARD LANGDON

prvý česko-slovenský transgender herec

Prišiel do veľkého sveta, pretože veril, že tam mu budú rozumieť. Našiel tu však ľudí, ktorí boli zaostalejší ako tí u nich na dedine. Je pracovitý a jeho zručnosť mu môže závidieť ktorýkoľvek pracovník továrne. Na to, aby si vydobyl svoje miesto pod slnkom, to však zďaleka nestačí.

ROBERT

MILAN ONDRÍK

Príslušník prvorepublikovej rozviedky prichádza do mesta, aby odhalil sabotérov, ktorí by mohli ohrozovať budúcnosť továrne. Neobíde sa to však bez obetí. Svet v roku 1937, krátko pred vojnou, nie je ideálnym miestom a do metód, ktoré používa si rozhodne nenechá rozprávať od nejakej ženskej.

MAJOR

MARIÁN MITAŠ

Príslušník Druhého oddelenia hlavného štábu, vojenská kontrarozviedka. Muž mála slov. Ak je hosťom vo vašom dome, nevšímnete si ho až do chvíle, kým tam nebehá celý od krvi.

MANŽELKA STAVBYVEDÚCEHO

MARTHA ISSOVÁ

Pri zoznámení vám podá ruku a predstaví sa „Stavbyvedúceho“ a nie svojím menom. Manželova funkcia je totiž pre ňu omnoho dôležitejšia a jej manžel to tu prakticky všetko vybetónoval. Škoda, že kvôli tomu musel odísť zo Zlína až sem, kde si ju nik dostatočne neváži.

TOVÁRNIK

LADISLAV HAMPL

Muž na vrchole firemnej hierarchie. Dedič cudzieho úspechu, ktorý musí denno-denne dokazovať, že má na to, aby firmu viedol. Vizionár, ktorý presne vie, ako vyrábať gumené podrážky lacnejšie ako Japonci. Všade bol a všetko videl. Nejaké malé problémy v jednej továrni ho netrápia, na to má podriadených.

DOKTOR KUBÁK

LUBOŠ VESELÝ

Podnikový lekár, ktorý sa už necíti na neustále lety do Svitú, ale keďže ešte v meste nemajú vlastného doktora, nemá inú možnosť. Je skutočná autorita, jeho názor počúvajú aj tí najvyšší šéfovia podniku a dokonca aj Helena – najmä ak potrebuje jeho pomoc.

ADVOKÁT SCHULZ

ANTON ŠULÍK

Miestny právnik, ktorý má presvedčiť majiteľov susediacich pozemkov, aby predali svoju pôdu, a továreň sa tak mohla rozšíriť. Ako Žid má zvýšenú citlivosť na fámy o mŕtvych deťoch.

ROZHODVORY

MATĚJ CHLUPIÁČEK

REŽISÉR A PRODUCENT

Úsvit je Váš druhý celovečerný film. Čím Vás príbeh zaujal?

Úsvit mi dal možnosť nakrútiť historický film s presahom, ktorý dokáže osloviť dnešných divákov a pôsobiť mladým, sviežim dojmom. V našom prostredí je celkom výnimočné čítať taký skvelý scenár, aký napísal Miro Šifra, navyše s komplexnou a silnou ženskou postavou, ktorá nikdy nestratí vašu pozornosť. Cítil som, že tento príbeh má veľký medzinárodný potenciál, a teda aj šancu prekročiť hranice našej krajiny.

Akú rolu hrá vo filme Úsvit fakt, že sa odohráva v roku 1937?

Spoločnosť sa nachádza tesne pred veľkým kolapsom a vy ako divák viete, že všetko, čo postavy zažívajú, ľahko pominie. Ich činom a cieľom to z pohľadu diváka poskytuje zaujímavý odstup a možnosť hodnotiť ich správanie trochu v širšom kontexte. Rok 1937 bol zlatou érou podnikania, architektúry a tiež blahobytu, minimálne pre skupinku ľudí, ktorých vo filme sledujeme, keď prichádzajú zo Zlína pod Tatry budovať úplne nové baťovské mesto Svít. Aj z dnešného sveta mám pocit, že sa nachádza len kúsok od nejakého väčšieho kolapsu, a to nielen v zmysle vojnového konfliktu, ale i čisto osobných hodnôt.

Hlavnou postavou filmu je Helena, tehotná žena riaditeľa fabriky vo Svíte, ktorá si užíva ideálny život uprostred práve vznikajúceho mesta. Čoskoro ale jej život a pohľad naň zmení nález v areáli továrne. Kým je pre Vás Helena?

Helena je predovšetkým postava s jasným názorom, čo však nemusí nevyhnutne znamenať, že má vždy pravdu. Je to niekto, kto v živote nemusel zatiaľ veľmi drieť na to, aby sa mal dobre. Má dobré srdce a zmysel pre spravodlivosť, neuspokojí sa s polopravdami a chce, aby mal jej život pevné základy založené na čistých úmysloch. Sama ale v priebehu filmu robí jednu veľkú chybu. Snaží sa niekoho, komu chce pomôcť, osobu s nevyjasneným gendrom, natlačiť do svojho sveta, presvedčiť ho, že to, čo ona predpo-

kladá, že je preňho dobré, skutočne dobré je. Až úplne na konci pochopí, že taký prístup nie je fér a definitívne vo svojom živote dospeje. Helena, a to vďaka spôsobu, akým ju stvárnila Eliška Křenková, je pre mňa jedna z najviac fascinujúcich postáv českého filmu za dlhý čas. Je trojrozmerná, divák si užije jej vzostupy i pády a taký by mal byť každý dobrý filmový charakter.

Film Úsvit sa venuje téme hermafroditizmu. Do akej miery sa chcete jeho prostredníctvom vyjadriť k súčasnej debate o gendri?

Predovšetkým sa chcem vyjadrovať k rešpektovaniu kohokoľvek, kto je iný alebo má len iný názor, než my. Táto vlastnosť sa z dnešného sveta podľa mňa až desivo vytráca. Úsvit by k tejto diskusii mal prispievať a otvárať témy, o ktorých sa veľmi často nehovorí. Preto operuje na žánrovej schéme detektívky – jej prostredníctvom predstavujeme divákovi príbeh, ktorý nie je len o tom, “čo sa stalo v továrni”, ale predovšetkým o tom, prečo sa ako spoločnosť tak veľmi bojíme vecí, ktoré nepoznáme a ako je pre nás jednoduchšie vytvoriť si ľahko spracovateľné, aj keď klamlivé, vysvetlenie.

Ďalšou výraznou témou Úsvitu je stret tradičného a moderného sveta. Ako ho vnímate?

To prirodzené a pôvodné má v našom svete svoje miesto a nesmie sa na to zabúdať. Úsvit je tiež o tom, že niektoré veci pochádzajú z prírody, či už sa nám to páči alebo nie, a nedajú sa zmeniť. Práve preto film začína záberom hore nohami na dievča, ktoré spieva folklórnu pieseň – nepatrí do sveta baľovcov, pred ktorými vystupuje – až potom sa začne kamera otáčať a pomaly ju začlení do sveta, ktorý kolonizácia označila za vlastný a z ktorého ona sama pochádza. V polovici filmu sa dostávame do bydliska jedného z miest-

nych pracovníkov, do “zaostalej” dedinky. Očakávame celkom stereotypné prostredie, ale napokon pochopíme, že práve tam sa často ukrýva čistá, najsilnejšia pravda, ktorá je v niečom modernejšia než celý moderný svet.

Čo bolo najväčšou výzvou v priebehu realizácie filmu?

Zložitý bol predovšetkým fakt, že sa príbeh filmu odohráva vo svete, ktorý už neexistuje. Mesto Svít už vyzerá inak ako v 30-tych rokoch minulého storočia. Jedinou použiteľnou baľovskou lokáciou sa stal Zlín, kde sme nakrúcali scény z interiéru fabriky. Všetko ostatné sme ale museli postaviť. Vo veľkej hale v Slanom tak vznikol model mesta s domami, sedemkrát menší v porovnaní s pôvodnými veľkosťami. Do záberov s hercami, ktoré sme nakrúcali na lúke, kde sme si, naopak, postavili cestu, kruhový objazd, trafikku a prvé poschodie Spoločenského domu, teda všetko, s čím prídu postavy fyzicky do kontaktu, sme potom dotáčali podklady práve s modelom Svitu. Ide o princíp, ktorý je známy z veľkofilmov ako Star Wars alebo Blade Runner, v Čechách sa ale dlho nepoužíval. Naš VFX supervízor, legendárny Boris Masník, má ale práve s týmito trikmi veľké skúsenosti – či už z českých projektov ako napr. Návštevníci alebo z amerického filmu Parfém: Príbeh vraha, a my sme tak mohli využiť všetky jeho skúsenosti.

Zároveň sme na pláci mali Jana Bubeníčka a Radka Loukotu, čo sú režisér a kameraman filmu Myši patria do neba, ktorí pripravovali scény s modelom. Kedykoľvek som nakrúcal hraný záber s hercami, dokázali mi za reálnom čase premietnuť 3D model a na monitore som videl pracovný 3D render fabriky a domčekov. Vedeli sme tak celkom presne, v akom uhle treba dotочиť zábery s modelom. Takto zložitý trikový film sa u nás dlho netočil a pre mnohých z nás to bola premiéra. Našťastie to všetko vyšlo.

MIRO ŠIFRA

SCENÁRISTA

Kedy a ako vznikol nápad na tento film?

Pred niekoľkými rokmi som v antikvariáte našiel prvorepublikovú učebnicu súdneho lekárstva od Františka Hájka a v kapitole O “všeoch sexuálných” boli prípady ľudí, ktoré sú dodnes tabuizované. Zdalo sa mi fascinujúce, že ľudia pred sto rokmi mali v týchto témach viac zvedavosti a menej predsudkov, než máme my dnes.

Jednou z vedľajších postáv je Továrnik, ktorý bude divákovi nepochybne pripomínať známu osobnosť česko-slovenských dejín. Prečo nemá vo filme meno a definuje ho len funkcia?

Továrnik je pre mňa reprezentantom celej generácie, podnikateľskej elity 30-tych rokov. Vďaka tomu, že po nich prišli úplné zverstvá a diktatúry, veľa sme im odpustili. Myslím, že dnes už si na nich ale môžeme dovoliť aj triezvejší pohľad. Mali množstvo absurdných nápadov a nedomýšľali následky svojich činov. Bolo by nespravodlivé obviňovať jedného konkrétneho majiteľa továrne.

Príbeh je inšpirovaný skutočnými udalosťami, ale kombinuje ich niekoľko dohromady, a tým tvorí originálny celok. Ste fanúšikom filmovej fikcie, ktorá sa výrazne inšpiruje skutočnosťou?

Predovšetkým som fanúšikom histórie ideí, teda smeru dejepisectva, ktorý sa nezaobera dátumami a životopismi historických osobností, to si nájdete na Wikipedii, ale viac sa zaujíma o to, ako ktoré obdobie vnímalo svet okolo seba a ako sa to prenieslo do súčasnosti. A preto aj anglický názov filmu odkazuje na slávnu esej Bruna Latoura “Nikdy sme neboli moderní”, v ktorej analyzuje naše zažité predstavy o pokroku a modernite.

MARTIN DOUBA

KAMERAMAN

Film Úsvit je trochu výnimočne nakrúcaný na 35mm materiál namiesto dnes už klasicky používanej digitálnej kamery. Proč ste sa rozhodli pre túto analógovú cestu?

Cieľom bolo predovšetkým získať špecifickú farebnosť, ktorá je zásadne iná ako pri digitálnej kamere. Farby a svetlo, ktoré je chemický proces v negatívnej schopný zachytiť, majú svoje špecifiká so všetkým, čo k nim patrí. S negatívom sme pracovali moderne – naskenovali sme ho vo veľkom rozlíšení, snažili sa o čo najmenšiu zrnitosť a pokiaľ je to možné, o čo najväčší tonálny rozsah. S týmto zámerom sme pracovali aj v gradingu.

Vo filme je relatívne veľa trikových záberov, ktoré ste ale netvorili len za pomoci počítačov. Kvôli scénam v meste Svätý ste si nechali postaviť model vo veľkosti 1:7 a zábery ste potom kombinovali s tými s hercami. Bolo to náročné?

Systém bol náročný, pretože 35mm klasický filmový negatív má svoje špecifiká a isté nepresnosti, ktoré vznikajú v podstate mechanickým záznamom na pohyblivý filmový pás a majú vo výsledku vplyv na celkové prepojenie s modelmi. Navyše nie je možné (na rozdiel od digitálu) dosiahnuť úplne precíznu previzualizáciu na pláči, kde videesignál z hľadáča filmovej kamery nereflektuje presne to, čo sa objaví na negatívne. Všetky tieto veci vytvárajú tlak na väčšiu koncentráciu a precíznosť počas príprav aj samotného nakrúcania.

A woman with dark hair tied back, wearing a black puffer jacket and large black headphones, is laughing heartily. She is looking towards a man in a light blue shirt who is partially visible on the left. The background is a busy film set with various people and equipment, including a camera operator and a man in a cap.

MAJA HAMPLOVÁ

PRODUCENTKA A CASTINGOVÁ RIADITEĽKA

Vo filme diváci uvidia okrem mnohých známych, ale aj neopozerených hercov, aj jednu transgender postavu. Ako ste pristupovali k jej obsadeniu?

S Richardom Langdonom to bolo podobné ako s celým vznikom Úsvitu – s Matějkom sme jednoducho vedeli, že ten film nakrútime. Keď Miro Šifra prišiel s tým, že si na Facebooku všimol príspevok slovenskej organizácie Inakosť, kde bol uverejnený rozhovor s Richardom, vedeli sme, že je to on. Herec-neherec s autenticitou, ktorú sa nedá zahrať. Po jednom zoom calle a jedných kamerových skúškach s Eliškou bolo všetko jasné.

RASŤO ŠESTÁK

PRODUCENT, DNA PRODUCTION

Čo je súčasné vo filme, ktorý sa odohráva takmer pred sto rokmi?

Príbeh filmu Úsvit delí od dneška takmer storočie a napriek tomu je až príliš aktuálny. Odohráva sa v čase, keď jeho aktéri ešte nevnímali blížiacu sa vojnu, ale, naopak, v malom meste sa tešili z úspechov fabriky, ktorú budovali. Vidíme ľudí, ktorí sa snažia porozumieť svetu, ktorý sa mení pred ich očami a reagovať na to, s čím sa predtým osobne nikdy nestretli. Česko-slovenská spolupráca na filme ponúka nesmierne zaujímavé prepojenie vnímania tohto obdobia našich dejín, ale aj jeho jednotlivých aktérov.

A woman with short, wavy brown hair, wearing a blue, long-sleeved, button-up dress with a gathered waist, stands in a room with large windows. She has her hands on her hips and is looking slightly to the side. The background shows a window with a view of a building and some plants.

ELIŠKA KŘENKOVÁ

HELENA

Helena je vo filme zobrazená ako veľmi moderná postava – hovorí súčasným jazykom, sarkasticky hodnotí svoje mužské okolie a keď sa jej niečo nepáči, nebojí sa “nedobovo” ukázať i vztýčený prostredník. Ako sa Vám darilo preniesť dobovú Helenu do súčasnosti?

Sarkazmus mala Helena v sebe už od začiatku, čo pre mňa bolo zábavné – sama som sarkastická a vzhľadom na to, že Miro od určitej chvíle dopisoval Helenu priamo mne na telo, som občas nevedela, kde sa končí Helena a kde začínam ja. Súčasný jazyk vznikol až na skúškach, kde som pochopila, ako Matěj premýšľa nad pojatím celého filmu – jeho vizualitou. Nechcela som ale, aby Helena rozprávala ako pražáčka, takže som nad každou vetou premýšľala a hľadala nejakú strednú cestu. A niektoré veci nám napadli priamo na pláci – ako napríklad spomínaný prostredník. To už sme boli s Matějom skutočne zladení a chodili sme jeden za druhým s nápadmi a momentálnymi impulzami. Jednoducho sme sa hrali. Miro bol na pláči tiež, takže mohol kontrolovať, že Helenu neposúvame niekam, kde byť nemá. So svojimi nápadmi prichádzala aj Maja Hamplová, kameraman Martin Douba alebo ďalší herci, tvorili sme ten film jednoducho spolu.

MILAN ONDŘÍK

ROBERT

Vaša postava by sa dala vnímať ako hlavný antagonista filmu, zároveň je ale Robert, agent kontrarozvedky, nesmierne vzdelaná postava, ktorá akoby bola stále o krok pred ostatnými. Čo je to podľa Vás za človeka?

Robert je veľmi zvláštna postava s nádychom tajomna. Pri každej postave, ktorú stvárňujem, premýšľam o jej životnom príbehu. Pri postave Roberta som si predstavoval nekonečné možnosti jeho životného (pre) príbehu. Ale nakoniec som od toho upustil a rozhodol som sa, že chcem, aby aj pre mňa ako pre herca zostal Robert tajomný a záhadný. Nemal som tak žiadne limity pri jeho stvárňovaní, čo mi dalo slobodu pri jeho tvorbe.

V jednej zo scén filmu Robert kritizuje vtedajšiu tlač a tvrdí, že “všetci prehávajú”. Prekvapivým, ale v jeho podaní sebaistým spôsobom označí Adolfa Hitlera za “racionálne uvažujúceho muža, ktorý len robí ramená, aby ochránil svoj vlastný národ pred nebezpečenstvom”. Myslíte si, že sa dnes ľudia dopúšťajú rovnakých chýb? Že podceňujú hrozby, ktoré nášmu svetu hrozia a bagatelizujú ich?

Áno, práve to je jedna z tém, ktoré v sebe veľmi často riešim a pýtam sa sám seba, prečo stále opakujeme tie isté chyby a nekážeme sa poučiť z vlastných historických zlyhaní, aby sme ako spoločnosť rástli a dozrievali. Bohužiaľ, šliapeme stále do toho istého bahna.

KONTAKT PRE MÉDIÁ

Lucia Muráriková

PR BONTONFILM

t: +421 911 880 670

m: lucia.murarikova@bontonfilm.sk

Tatiana Tóthová

PR DNA Production

t: +421 905 433 161

m: tatiana@tothova.sk